

روند تحول رویکرد مدیریت شهری در حوزه آسیب های اجتماعی

زهرا زارع - دانشجوی دکترای جامعه شناسی

حسن عماری - دانشجوی دکترای روان شناسی

مهری حاتمی - فوق لیسانس روان شناسی شخصیت

عمر صد ساله شهرداری تهران حکایت از نگاه حاشیه ای به موضوع آسیب اجتماعی در این نهاد عمومی است ، عمده وظایف شهرداری بیشتر در حوزه خدمات عمومی و عمرانی تدوین و در صورت نگاه به افراد آسیب دیده و آسیب های اجتماعی بیشتر جمع آوری و دورنگه داشتن آنها از منظر عمومی و فضاهاى شهری مد نظر بوده است که بیشترین اقدامات در این زمینه در حوزه متکدیان صورت گرفته است .

این روند با شکل گیری رویکرد مدیریت شهری غیر متمرکز و توجه شهرداری به عنوان یک نهاد اجتماعی به دغدغه اجتماعی شهروندان تحول یافت و مدیریت شهری با تمرکززدایی و توجه به ناحیه و محله محوری زمینه های اجرای آن را فراهم آورد .

عملکرد مدیریت شهری در حوزه آسیب های اجتماعی در ۳ سال اخیر رشد چشمگیری را در زمینه های توسعه خدمات تخصصی کاهش آسیب ، توسعه خدمات به گروه های مختلف در معرض آسیب و آسیب دیده اجتماعی از جمله کودکان و زنان ، توسعه برنامه های اجتماع محور ، توسعه طرح های پایه ای شناسایی آسیب جهت مداخله اجتماعی و توسعه مشارکت نهادهای غیردولتی تخصصی در برنامه های کاهش آسیب نشان می دهد .

کلید واژه ها: مدیریت شهری ، آسیب های اجتماعی ، رویکرد اجتماع محور ، محله محوری

مقدمه :

آسیب اجتماعی به موقعیت هایی اطلاق شود که انسان برخلاف مسیر مورد قبول جامعه رفتار کند. تاحدی که جامعه توان تحمل آن را نداشته باشد. (صفوی، ۱۳۷۵) در همین راستا عبدالهی آسیب اجتماعی را هر نوع عمل فردی یا جمعی تعریف می کند که در چارچوب اصول اخلاقی و قواعد عام جمعی رسمی یا غیر رسمی جامعه محل فعالیت کنشگران قرار نمی گیرد و در نتیجه با منع قانونی و یا قبح اخلاقی و اجتماعی روبه رو می گردد. (عبدالهی، ۱۳۸۱) بنابراین آسیب های اجتماعی به عنوان اعمالی که نظم عمومی جامعه را بر هم می زنند و هنجارهای آن را مورد تعرض قرار می دهند، همواره مورد توجه سیستم های دولتی و غیردولتی بوده اند.

کلان شهر تهران بواسطه مسائل اجتماعی بسیار از جمله افزایش روز افزون جمعیت شهر تهران ، مهاجرت های بی رویه ، گسترش حاشیه نشینی ، فقدان مهارت های زندگی در کلان شهر ، گسست نظام های سنتی و پیوند های عاطفی و خانوادگی ، آسیب پذیری شهروندان بدلیل مشکلات اجتماعی و اقتصادی (هزینه های بالاتر زندگی ، ترافیک ، ساعات طولانی کار و... با آسیب های اجتماعی بسیار از جمله اعتیاد ، روسپیگری ، فرار و کار کودکان ، تکدی ، سرقت و... مواجه است که آمارها و شواهد حکایت از گسترش روزافزون آن دارد .

این در حالی است که برنامه ها ، طرح ها و اقدامات دولتی متنوع (گاهها متناقض با هم) ، ناکافی و نامتناسب بوده و بخش غیردولتی نیز مشارکت محدودی در این زمینه داشته است . بنابراین لزوم ورود شهرداری به حوزه آسیب های اجتماعی احساس می شد ؛ خصوصا اینکه شهرداری به عنوان مدیریت شهری و یک نهاد اجتماعی با اجرای طرح های غیر متمرکز و اجتماع محور و بهره گیری از ظرفیت های محلی می تواند اقدامات موثری را در این حوزه داشته باشد .

مبانی نظری

الف - رویکرد های مدیریت شهری

مدیریت شهری مجموعه قوانین، ضوابط، رویه ها و شرایط عرفی می باشد که در سطح جامعه شهری توسط سازمان محلی به کار می رود. رشد سازمان های محلی و یا به تعبیر عام تر سازمان محلی نوعی واگذاری قسمتی از امور عمومی در شهرها می باشد که قبلاً جزو وظایف دولت ها بوده و در حال حاضر بنا به شرایط سیاسی، اجتماعی و فرهنگی به سازمان های محلی واگذار شده است. سازمان محلی واحدی است که در حوزه ای از کشور از استان گرفته تا دولت یا عمدتاً براساس تقسیمات کشوری به موجب اختیاراتی که از طرف مردم به دست می آورد به اداره امور محلی می پردازد. (لطیفی، ۱۳۸۷: ۱۰۶)

مدیریت شهری به طرز خاص از دو شیوه اجرایی برخوردار است که عبارتند از:

● مدیریت شهری متمرکز

در این الگو، دولت های مرکزی مستقیماً در اداره شهر دخالت دارند و وظایفی را که جنبه محلی دارد و از جنس تصدی گری است، خود دولت ها انجام می دهند.

این الگو مبتنی بر دیوان سالاری است و معمولاً دولت هایی از آن تبعیت می کنند که به طور وسیع به تلاش و کار مردم وابسته نیستند و هزینه های خود را از طریق منابع درآمدی ملی تأمین می کنند.

در الگوی مدیریت شهری متمرکز، مردم جایگاهی ندارند و نقش مردم در اداره شهرها کم رنگ است و نظر آنها در مسائل اساسی مثل سیاستگذاری و برنامه ریزی کمتر لحاظ می شود. این الگو در حال حاضر از کشورهای اروپایی حذف شده است و جایگاهی در جوامع توسعه یافته ندارد، مهم ترین نقش مردم در الگوی مدیریت شهری، انتخاب اعضای شورای شهر است.

● مدیریت شهری غیرمتمرکز

در الگوی مدیریتی غیرمتمرکز، وظایف شهری را به شهرداری ها، بخش خصوصی و یا NGO ها واگذار می کند. در این الگو، شهرداری ها به طور عمده وظایف محلی را برعهده دارند و حتی امور مربوط به گردشگری، توریسم، طرح های توسعه شهری، ساخت کتابخانه، ازدواج و طلاق به عهده آنهاست و هزینه های خود را از طریق عوارض و یا مالیات محلی تأمین می کنند البته دولت نیز تا حدی مسائل هزینه بر را تقبل می کند.

مدیریت شهری به عنوان الگویی برای مدیریت و توسعه سکونتگاه های شهری اعم از شهرهای کوچک، بزرگ و مادر شهرها مطرح می شود.

ب- رویکرد اجتماع محور

ارزیابی تجارب حاصل از رویکردهای توسعه طی دهه های اخیر نشان می دهد که به ندرت برای حل مسائل جوامع شهری و روستایی راه حل های پایدار ارائه می دهند. چرا که این الگوها معمولاً بر سنجش نیازها به وسیله برنامه ریزان در فرایندی از بالا به پایین مبتنی هستند. مروری بر طرح های توسعه شهری و روستایی در ایران نیز حاکی از غلبه الگوهای توسعه پیش گفته است. آثار سوء این نگرش موجب شده تا یک حرکت قابل توجه از رویکرد دولت محور و عرضه مدار به رویکرد اجتماع محور و تقاضا مدار در برنامه های توسعه و به خصوص توسعه در اجتماعات محلی به وجود آید. این حرکت با خیزش رویکرد توسعه اجتماعی و توسعه پایدار در دهه ۱۹۹۰ شروع گردید. چالش ها و تبعات پیش روی جهانی شدن در پیوند با آراء رویکردهای اجتماعی به توسعه باعث توجه به نقش بخش مردمی و ابعاد محلی توسعه گردید و در این میان پژوهشگران و نظریه پردازان توسعه،

مفاهیمی چون جامعه مدنی محلی، حاکمیت محلی، حکمرانی خوب و توسعه اجتماعات محلی را مطرح کردند. از این رو، رویکرد محلی‌گرایی و اجتماع محوری در سال‌های اخیر همه حوزه‌های توسعه را در نوردیده است. رویکرد اجتماعی و پایدار به توسعه بیش از همه بر نقش بخش داوطلبانه و مردمی، توسعه محلی و سازمان‌های اجتماع محور (CBOs) تأکید دارد. توسعه مبتنی بر سازمان‌های اجتماع محور فرایندی است که در آن گروه‌های اجتماعات محلی پیشقدم شده، سازماندهی و اقدام می‌کنند، تا به علایق و اهداف مشترک از جمله دستیابی به رفاه اجتماعی، حل مسأله و خروج از وضعیت فقر دست یابند (نارایان و ابه، ۱۳۸۳: ۹). به نظر فولر (۱۹۹۸) سازمان‌های اجتماع محور دارای ظرفیت‌های نوآوری، پاسخگویی سریع به نیازهای محلی و ارائه خدمات مناسب می‌باشند و این ویژگی‌ها، مزیت نسبی آنها در پیشبرد توسعه در سطح محلی می‌باشد.

برای دستیابی کامل به اهداف برنامه‌ها و سیاست‌هایی که به نیازهای مختلف جوامع و چگونگی تأمین آنها مربوط است، به بسیج منابع و کنشگران جهت پشتیبانی از برنامه‌ها و مشارکت ساختارها و نظم دهندگان نیاز دارد. موضوعی که با طرح کنشگران محلی به عنوان سازمان دهندگان تغییر فعالیت‌ها با رویکرد از پایین به بالا و درون‌زا می‌باشد. این رویکردها به منابع و کنشگران محلی به مثابه عاملان متکی است که به سوی مطالبه مجدد هویت خود و محل زندگی حرکت می‌کنند. اساس اندیشه‌های توسعه از پایین به بالا در سطح محلی، بر میزان اعتماد و همکاری در روابط اجتماعی و به بیان دیگر میزان سرمایه اجتماعی بستگی دارد. بنابراین هر الگوی توسعه محلی که مبتنی بر رویکرد اجتماع محور باشد راه را برای پایداری خواهد گشود که می‌تواند با توانمندسازی به مفهوم مقتدر شدن اجتماعات محلی پردازد. دیپا نارایان (۱۳۸۳) معتقد است که رویکرد اجتماع محور به توسعه سه ویژگی اصلی دارد:

الف) **مشارکت اجتماع محلی**: گروه‌های اجتماعات بر تصمیمات و منابع، از جمله منابع مالی، کنترل و اختیار دارند. اجتماعات در برنامه‌ریزی‌ها شرکت دارد و کوشش برای دخالت دادن افراد آسیب‌پذیر در فرآیند

برنامه‌ریزی اصل مسلم در این رویکرد است. هدف‌های اصلی این فرآیند پاسخ دادن به نیازهای اولویت دار، اعتماد سازی، ایجاد مهارت‌های حل مسأله و ظرفیت سازمانی و همچنین رواج دادن مالکیت و مراقبت از اموال محلی است.

ب) **تقاضا محوری:** دستگاه‌های اجرایی اطلاعات بی طرفانه‌ای را به ویژه دربارهٔ منافع و هزینه‌های انتخاب‌ها و سطوح خدمات عرضه می‌کنند تا گروه‌های اجتماعات را قادر به گزینش‌های آگاهانه نمایند.

ج) **ظرفیت سازمانی:** عبارت است از توانایی گروه‌های مردم برای کار با هم، اعتماد به یکدیگر، سازمان دادن تلاش‌های خود، حل مشکلات خود، بسیج منابع، حل اختلاف‌ها و همچنین تشکیل شبکه با دیگران برای تأثیر گذاشتن بر منابع و نیل به هدف‌های مشترک ظرفیت کافی دارند (نارایان و ابه، ۱۳۸۳: ۱۰).

از آنجا که هر سه ویژگی فوق، به نوعی از عناصر سرمایه اجتماعی محسوب می‌شوند لذا در بحث توسعه اجتماع محور از اهمیت به‌سزایی در برنامه‌ریزی سطوح کلان، میانی و خرد برخوردار است. در سطح میانی و کلان سرمایه اجتماعی موجب افزایش ظرفیت سازمانی محلی از طریق بسیج مردم و منابع، برای حل مسائل و تشکیل شبکه‌های گسترده اجتماعات گردد و می‌تواند با افزایش اعتماد نهادی بر کارآیی اجرای برنامه‌ها و سیاست‌های توسعه تعیین کننده باشد. از طرف دیگر در سطح خرد سرمایه اجتماعی با تسهیل همکاری‌ها و تشریک مساعی زمینه را برای ابتکار عمل برای غلبه بر مسائل و مشکلات اجتماع محلی فراهم کرده و به این ترتیب موجب افزایش کیفیت و کاهش آسیب‌های اجتماعی زندگی گردد.

روند تحول فعالیت های شهرداری در زمینه کاهش آسیب

عمر صد ساله شهرداری تهران حکایت از نگاه حاشیه ای به موضوع آسیب اجتماعی در این نهاد عمومی است، عمده وظایف شهرداری بیشتر در حوزه خدمات عمومی و عمرانی تدوین و در صورت نگاه به افراد آسیب دیده و آسیب های اجتماعی بیشتر جمع آوری و دور نگه داشتن آنها از منظر عمومی و فضاهای شهری مد نظر بوده که بیشترین اقدامات در این زمینه در حوزه متکدیان بوده است.

براین اساس جلوگیری از گدایی و واداشتن گدایان به کار و توسعه آموزش عمومی براساس بند ۵ ماده ۵۶ قانون شهرداری مصوب سال ۱۳۰۷، جزء وظایف شهرداری محسوب گردید.

و یا از سال ۱۳۲۸ شمسی نیز با اخذ عوارض ویژه ای از شکر و بنزین مصرفی متکدیان و ولگردان جمع آوری و در اردوهای کار که به همین منظور در شهرهای بزرگ ساخته شده بود نگهداری می شدند. حرفه های مورد نیاز به آنها آموخته و پس از بازپروری نسبی به منظور اشتغال به موسسات دولتی و بعضاً غیردولتی ارجاع داده می شدند.

این وظیفه تا امروز نیز علیرغم تفاوت در نگرش و شکل اجرا همچنان در شهرداری باقی مانده است، فعالیت بعدی در حوزه کاهش آسیب به ضرورت فشارهای ساختاری و اجتماعی در سال ۸۳ در حوزه فرار کودکان و در سال ۸۴ در حوزه بی خانمانی در مجموعه شهرداری تعریف شد؛ هرچند شهرداری قبلاً در جمع آوری افراد ولگرد، معلولین و ایتام رها شده وظایفی از زمان تشکیل بلدیة برعهده داشت، در این حوزه شهرداری بیشتر وظایف کمکی (شناسایی و جذب در بحث کودکان خیابانی با تمرکز بر کودکان فرار) و یا نگهداری صرف را در حوزه بی خانمانی جهت جلوگیری از مرگ و میر آنها برعهده داشت.

اگر چه مستندات قانونی در زمینه ورود شهرداری در حوزه آسیب های اجتماعی وجود دارد (پیوست ۱) و لیکن شهرداری تهران در تحولی اساسی و رویکردی نو با تشکیل اداره کل امور آسیب های اجتماعی در سال ۸۵ خود را به عنوان یک نهاد اجتماعی در این حوزه وارد کرده است .

مدیریت شهری، در رویکرد جدید خود به ابعاد مختلف امور شهر و دغدغه های اجتماعی شهروندان توجه کرد و از ظرفیت های موجود در ساختار خود بهره جست . چرا که شهرداری تهران گسترده ترین ساختار اداری و خدماتی را نسبت به نهادهای دولتی و غیردولتی موجود (به واسطه پوشش خدمات و فعالیت های مرتبط با شهروندان) در سطح شهر تهران دارد و همچنین ساختارهای مردمی (شورای شهر و شورا یاری ها) بازوهای کمکی برای مدیریت شهری محسوب می شوند، که این امر سبب کاهش آسیب های اجتماعی ، ارتقاء سلامت اجتماعی و در نتیجه ثمر بخشی فعالیت های شهری می گردد.

اجرای برنامه های ناحیه و محله محور با تمرکز بر رویکرد های اجتماع محور در حوزه های مختلف از جمله حوزه های اجتماعی و کاهش آسیب نیز اثرات مثبتی را در این حوزه نشان می دهد .مدیریت شهری تهران با هدف مهار ، کاهش و کنترل آسیب های اجتماعی با تأکید بر توانمندسازی هسته های مداخله گر مردمی و اطلاع رسانی و آگاه سازی عمومی ، در بحث آسیب های اجتماعی در کلان شهر تهران وارد شده و با اولویت قرار دادن توانمند سازی افراد در معرض آسیب و آسیب دیده اجتماعی و مشارکت و تعامل با بخش های دولتی و غیر دولتی (NGO ها) در راستای سالم سازی محیط شهری و ارتقاء سلامت اجتماعی و روانی شهروندان مطالعه ، بررسی و اقدام می کند.

یافته ها :

الف- عملکرد کلی مدیریت شهری در حوزه آسیب های اجتماعی

عملکرد مدیریت شهری در حوزه آسیب های اجتماعی در ۳ سال اخیر رشد چشمگیری را در زمینه های زیر

نشان می دهد(جداول شماره ۱، ۲، ۳، ۴، ۵) :

- افزایش تعداد خدمات گیرندگان
- افزایش کیفیت خدمات ارائه شده به افراد در معرض آسیب و آسیب دیده اجتماعی (بهره گیری از نیرهای متخصص در حوزه آسیب های اجتماعی)
- توسعه خدمات تخصصی کاهش آسیب
- توسعه خدمات به گروه های مختلف در معرض آسیب و آسیب دیده اجتماعی از جمله کودکان و زنان
- توسعه برنامه های اجتماع محور (طرح های آسیب شناسی محلات ، نشست های مشورتی محله محور، مددکار شهر ، کمک به ساماندهی معتادین ، کاهش آسیب های ناشی از اسکان غیررسمی ، ساماندهی کودکان کار، اطلاع رسانی و آگاهسازی عمومی در زمینه آسیب های اجتماعی و کمک به ساماندهی خانواده های بی سرپناه)
- توسعه طرح های پایه ای شناسایی آسیب جهت مداخله اجتماعی (طرح های آسیب شناسی محلات ، نشست های مشورتی محله محور، مددکار شهر ، ساماندهی کودکان کار و اطلاع رسانی و آگاهسازی عمومی در زمینه آسیب های اجتماعی)
- توسعه مشارکت نهادهای غیردولتی تخصصی در برنامه های کاهش آسیب (طرح های آسیب شناسی محلات ، نشست های مشورتی محله محور، ساماندهی کودکان کار، اطلاع رسانی و آگاهسازی عمومی در زمینه آسیب های اجتماعی ، ساماندهی افراد بی خانمان ، کمک به ساماندهی معتادین ، کاهش آسیب های ناشی از اسکان غیررسمی ، حرفه آموزی و اشتغال زایی افراد در معرض آسیب و آسیب دیده اجتماعی ، ارائه خدمات مددکاری اجتماعی ، ارائه خدمات مشاوره حضوری و توانمندسازی تشکل های غیردولتی)

جدول شماره ۱: عملکرد طرح های اداره کل امور آسیب اجتماعی - ۸۴ تا ۶ ماهه اول ۸۷

ردیف	نام طرح	شاخص	عملکرد ۸۴	عملکرد ۸۵	عملکرد ۸۶	عملکرد ۶ ماهه اول ۸۷
1	آسیب شناسی محله های شهر تهران	تعداد محلات	--	-	-	۳۷۱
2	ساماندهی متکدیان	تعداد متکدی	۱۶۳۶	۲۲۱۹	۲۲۳۲	۲۲۹۱
		تعداد جمع آوری	-	۱۲۴۶۵	۱۴۳۳۹	۷۰۳۷
3	ساماندهی افراد بی خانمان	تعداد نفر شب اقامت افراد بی خانمان	-	۸۸۴۹۲	۱۲۲۹۲۸	۵۴۶۳
4	نشستهای مشورتی محلات	تعداد محلات	-	-	۱۹	۷۰
5	مددکار شهر	تعداد پایگاههای راه اندازی	-	-	۲	۳
6	ساماندهی کودکان کار	تعداد پرونده های تشکیل شده	-	-	-	۷۰۰۰
7	ساماندهی کودکان فرار	تعداد کودکان شناسایی شده	آمار معتبر نیست	۳۱۱۸	۳۷۷۳	۲۴۴۲
8	کمک به ساماندهی معتادین	تعداد معتادین ساماندهی شده	-	حمایت از کمپ های ترک اعتیاد و DIC ها	حمایت از کمپ های ترک اعتیاد و DIC ها	۳۰۰۰
9	اطلاع رسانی و آگاهسازی عمومی در زمینه آسیب های اجتماعی	تعداد مخاطبین	-	۵۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰	۳۰۰۰۰۰
10	توانمندسازی تشکلهای غیر دولتی	تعداد تشکل های غیر دولتی همکار	-	حمایت از تشکل های غیردولتی	حمایت از تشکل های غیردولتی	۶۰
11	ارائه خدمات مددکاری	تعداد خدمات مددکاری ارائه شده	-	۴۴۰۷	۷۰۱۳	۲۵۵۰۰
12	ارائه خدمات مشاوره حضوری	تعداد مشاوره های ارائه شده	-	۱۴۷۹	۱۹۳۰	۱۸۷۰۰
13	کمک به ساماندهی خانواده های بی سرپناه	تعداد خانواده های حمایت شده	-	۳۲	۵۸	۱۹۵
14	ارائه خدمات مشاوره تلفنی	تعداد مشاوره های ارائه شده	-	۵۸۲	۱۰۹۷	۵۲۸۸
15	کاهش آسیب های اجتماعی ناشی از اسکان غیر رسمی	تعداد مناطق	-	-	آسیب شناسی	۱۱

ب- توسعه برنامه های اجتماع محور

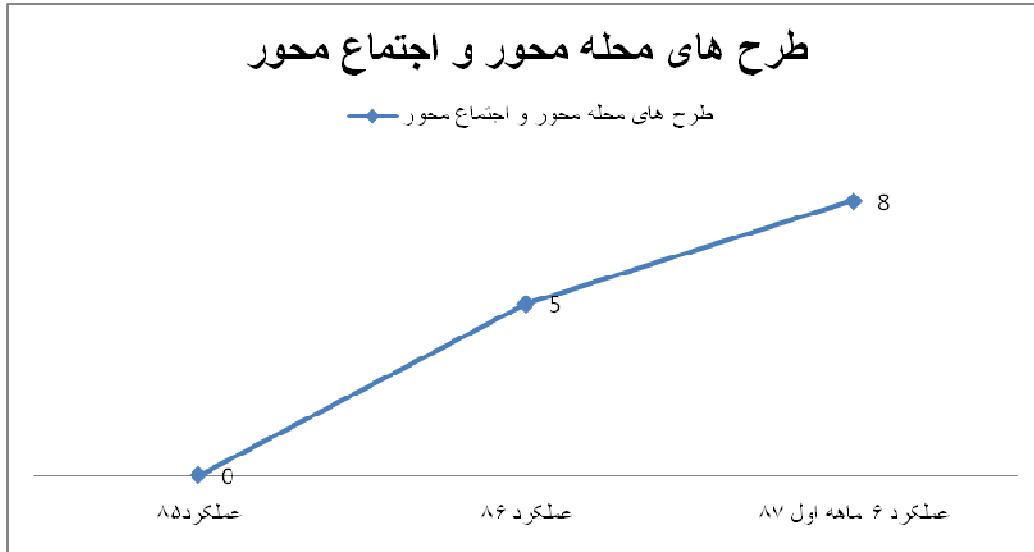
توسعه خدمات اجتماع محور در جهت بهره گیری از ظرفیت های محلی و توانمندسازی شهروندان تهرانی در حوزه شناسایی و مداخلات موثر با همکاری سازمان های دولتی و غیردولتی یکی از اقدامات مدیریت شهری در رویکرد اخیر خود است .

جدول شماره ۲: تعداد برنامه های اجتماع محور-۸۴ تا ۶ ماهه اول ۸۷

عملکرد ۶ ماهه اول ۸۷	عملکرد ۸۶	عملکرد ۸۵	عملکرد ۸۴	شاخص	
۸	۵	-	-	تعداد طرح	طرح های محله محور و اجتماع محور

عملکرد ۶ ماهه اول ۸۷	عملکرد ۸۶	
• آسیب شناسی محلات • نشست های مشورتی محله محور • مددکار شهر • کمک به ساماندهی معتادین • کاهش آسیب های ناشی از اسکان غیررسمی • ساماندهی کودکان کار • اطلاع رسانی و آگاهسازی عمومی در زمینه آسیب های اجتماعی • کمک به ساماندهی خانواده های بی سرپناه	• آسیب شناسی محلات • نشست های مشورتی محله محور • مددکار شهر • کمک به ساماندهی معتادین • کاهش آسیب های ناشی از اسکان غیررسمی	طرح های محله محور و اجتماع محور

نمودار شماره ۱: تعداد برنامه های اجتماع محور-۸۴ تا ۶ ماهه اول ۸۷

ج- توسعه برنامه های ارائه خدمات به افراد در معرض آسیب و آسیب دیده اجتماعی

گسترش برنامه های کاهش آسیب سبب شده است تا مدیریت شهری طی سال های اخیر در حوزه های مختلف به افراد در معرض آسیب و آسیب دیده از جمله متکدیان ، افراد بی خانمان ، معتادین ، کودکان فرار و کار ، زنان آسیب دیده اجتماعی ، زنان در معرض خشونت و بحران های خانوادگی ، ساکنین مناطق غیر رسمی ، خانواده های بی سرپناه و.... خدمات اجتماعی ارائه می کند .

جدول شماره ۳: تعداد برنامه های ارائه خدمات به افراد در معرض آسیب و آسیب دیده

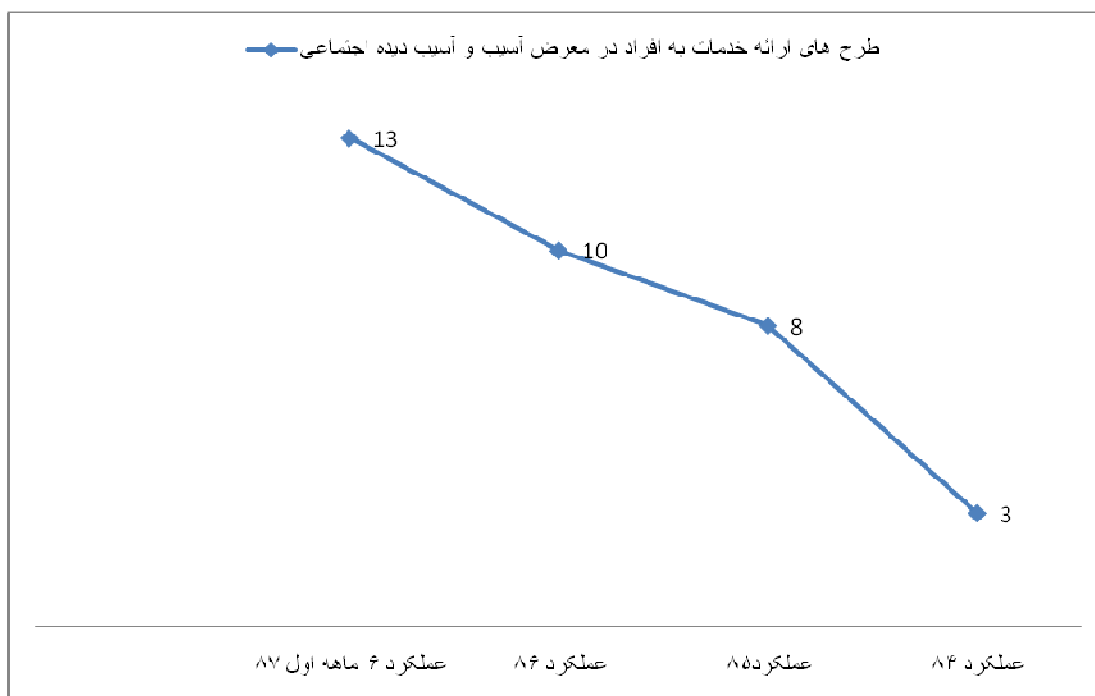
اجتماعی-۸۴ تا ۶ ماهه اول ۸۷

عشکر ۶ ماهه اول ۸۷	عشکر ۶ ماهه اول ۸۶	عشکر ۶ ماهه اول ۸۵	عشکر ۶ ماهه اول ۸۴	شاخص	
۱۳	۱۰	۸	۳	تعداد طرح	طرح های ارائه خدمات به افراد در معرض آسیب و آسیب دیده اجتماعی

عملکرد ۸۷	عملکرد ۸۶	عملکرد ۸۵	عملکرد ۸۴	
• ساماندهی متکدیان • ساماندهی افراد بی خانمان • ساماندهی کودکان فرار • مددکار شهر • کمک به ساماندهی معتادین • ساماندهی زنان آسیب دیده اجتماعی • کاهش آسیب های ناشی از اسکان غیررسمی • کمک به ساماندهی خانواده های بی سرپناه • ساماندهی کودکان کار • حرفه آموزی و اشتغال زایی افراد در معرض آسیب و آسیب دیده اجتماعی • ارائه خدمات مددکاری اجتماعی • ارائه خدمات مشاوره حضوری • ارائه خدمات مشاوره تلفنی	• ساماندهی متکدیان • ساماندهی افراد بی خانمان • ساماندهی کودکان فرار • ساماندهی زنان سرپرست خانوار • مددکار شهر • کمک به ساماندهی معتادین • کمک به ساماندهی خانواده های بی سرپناه • ارائه خدمات مددکاری اجتماعی • ارائه خدمات مشاوره حضوری • ارائه خدمات مشاوره تلفنی	• ساماندهی متکدیان • ساماندهی افراد بی خانمان • ساماندهی کودکان فرار • ساماندهی زنان سرپرست خانوار • ساماندهی زنان آسیب دیده اجتماعی • ارائه خدمات مددکاری اجتماعی • ارائه خدمات مشاوره حضوری • ارائه خدمات مشاوره تلفنی	• ساماندهی متکدیان • ساماندهی افراد بی خانمان • ساماندهی کودکان فرار	طرح های ارائه خدمات به افراد در معرض آسیب و آسیب دیده اجتماعی

نمودار شماره ۲: تعداد برنامه های ارائه خدمات به افراد در معرض آسیب و آسیب دیده

اجتماعی - ۸۴ تا ۶ ماهه اول ۸۷

د- توسعه طرح های پایه ای شناسایی آسیب جهت مداخله اجتماعی

مدیریت شهری در اقدامات و فعالیت های سال اخیر خود برنامه های شناسایی و ارزیابی وضعیت از آسیب های اجتماعی و یا گروه های در معرض آسیب را در اولویت کاری خود قرار داده است. این اقدامات در قالب فعالیت های علمی - عملیاتی انجام می گیرد ، برخی از این طرح ها برای اولین بار در سطح ایران انجام شده است که طرح آسیب شناسی محلات و ارزیابی وضعیت کودکان کار انجام گرفته است .

جدول شماره ۴: تعداد طرح های پایه ای شناسایی آسیب جهت مداخله اجتماعی - ۸۴ تا ۶ ماهه

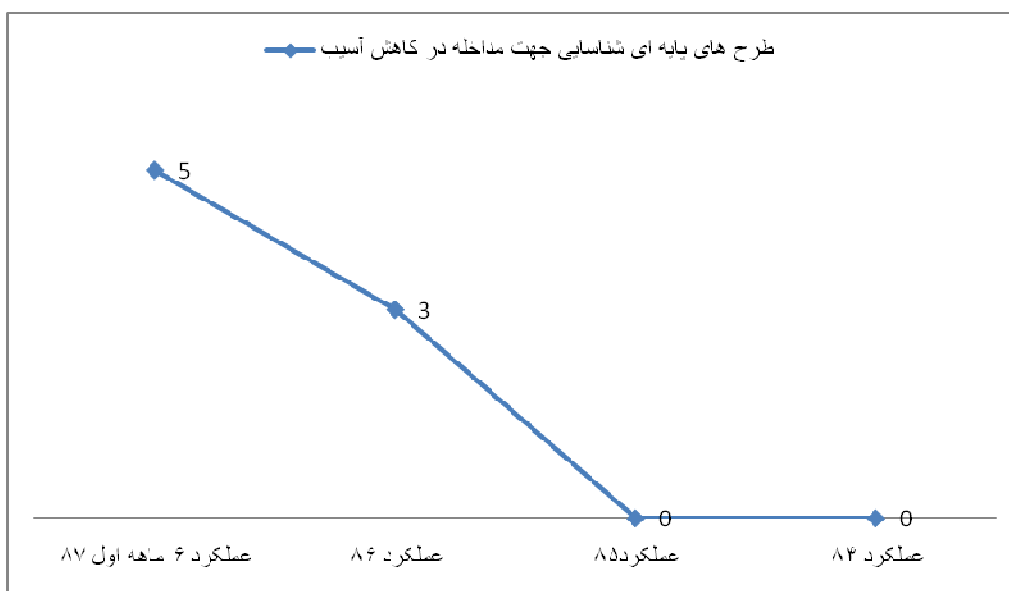
اول ۸۷

عملکرد ۶ ماهه اول ۸۷	عملکرد ۸۶	عملکرد ۸۵	عملکرد ۸۴	شاخص	
۵	۳	۰	۰	تعداد طرح	طرح های پایه ای شناسایی جهت مداخله در کاهش آسیب

عملکرد ۶ ماهه اول ۸۷	عملکرد ۸۶	عملکرد ۸۵	عملکرد ۸۴	
• آسیب شناسی محلات • نشست های مشورتی محله محور • مدد کار شهر • ساماندهی کودکان کار • اطلاع رسانی و آگاهسازی عمومی در زمینه آسیب های اجتماعی	• آسیب شناسی محلات • نشست های مشورتی محله محور • مدد کار شهر	-	-	طرح های پایه ای شناسایی جهت مداخله در کاهش آسیب

نمودار شماره ۳: تعداد طرح های پایه ای شناسایی آسیب جهت مداخله اجتماعی -۸۴ تا ۶ ماهه

اول ۸۷

۵- توسعه طرح های مشارکت دهنده نهادهای غیردولتی تخصصی در برنامه های کاهش

آسیب

تحول رویکرد مدیریت شهری از متمرکز به غیر متمرکز، لزوم ارتباط با نهادهای غیردولتی را دو چندان می کند. با این اقدام می توان از توان تخصصی نهادهای غیردولتی بهره جست، چرا که مستقیماً با شهروندان خصوصاً افراد در معرض آسیب و آسیب دیده در تماس هستند. این امر ضمن کمک به مدیریت شهری در حوزه برنامه های کاهش آسیب، سبب توسعه خدمات نهادهای غیردولتی و حمایت از آنها می شود.

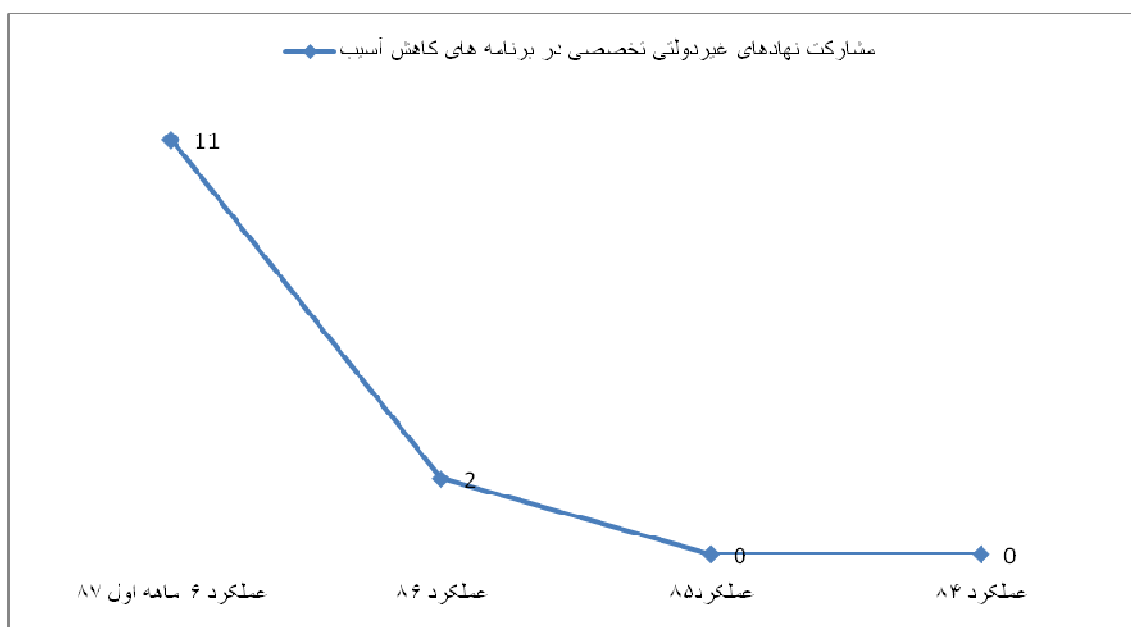
جدول شماره ۵: تعداد طرح های مشارکت دهنده نهادهای غیردولتی تخصصی در برنامه های

کاهش آسیب - ۸۴ تا ۶ ماهه اول ۸۷

عملکرد ۶ ماهه اول ۸۷	عملکرد ۸۶	عملکرد ۸۵	عملکرد ۸۴	شاخص	
۱۱	۲	۰	۰	تعداد طرح	توسعه مشارکت نهادهای غیردولتی تخصصی در برنامه های کاهش آسیب

عملکرد ۶ ماهه اول ۸۷	عملکرد ۸۶	عملکرد ۸۵	عملکرد ۸۴	
• آسیب شناسی محلات • نشست های مشورتی محله محور • ساماندهی کودکان کار • اطلاع رسانی و آگاهسازی عمومی در زمینه آسیب های اجتماعی • ساماندهی افراد بی خانمان • کمک به ساماندهی معتادین • کاهش آسیب های ناشی از اسکان غیررسمی • حرفه آموزی و اشتغال زایی افراد در معرض آسیب و آسیب دیده اجتماعی • ارائه خدمات مددکاری اجتماعی • ارائه خدمات مشاوره حضوری • توانمندسازی تشکل های غیردولتی	• نشست های مشورتی محله محور • کمک به ساماندهی معتادین	-	-	توسعه مشارکت نهادهای غیردولتی تخصصی در برنامه های کاهش آسیب

نمودار شماره ۴: تعداد طرح های مشارکت دهنده نهادهای غیردولتی تخصصی در برنامه های کاهش آسیب - ۸۴ تا ۶ ماهه اول ۸۷

نتیجه گیری :

شهرداری به عنوان مدیریت شهری، در رویکرد جدید خود به ابعاد مختلف امور شهر و دغدغه های اجتماعی شهروندان توجه کرده است . این در حالی است که شهرداری در طول صد سال فعالیت خود در شهر تهران نگاه متمرکز و صرفاً در حیطه خدمات عمومی و عمرانی را دنبال کرده بود و در سال های اخیر است که رویکرد غیر متمرکز (در قالب برنامه های ناحیه و محله محور) در دستور کار مدیریت شهری قرار گرفته است . بر این اساس شهروندان می توانند در امور مربوط به خود مشارکت نموده و از توانمندی های محلی در جهت برنامه ریزی ، اجرا ، اصلاح و بهبود روش ها و برنامه های مدیریت شهری بهره گیری می شود.

در حوزه آسیب های اجتماعی نیز بهره گیری از توانمندی گروه های محلی با تاکید بر رویکرد اجتماع محور
توانسته است ظرفیت های جدیدی را در بحث کاهش آسیب های اجتماعی در کلان شهر تهران
بگشاید.مدیریت شهری در برنامه های جامع علمی و عملیاتی تلاش کرده است تا ضمن شناسایی دقیق و
ارزیابی وضعیت آسیب ها و آسیب دیدگان در مقیاس های محله ای و سطوح خرد زمینه مشارکت شهروندان را
بیشتر مهیا کرده و برنامه ریزی های اصولی تر و کاربردی تری را در این حوزه با استفاده از مشارکت نهادهای
دولتی و غیردولتی و مردمی داشته باشد .

منابع :

۱- اداره کل امور آسیب های اجتماعی، ۱۳۸۶، قوانین موضوعه در حوزه آسیب های اجتماعی

۲- سایت آفتاب، ۱۳۸۶، الگوهای مدیریت شهری

http://www.aftab.ir/news/2007/nov/11/c4c1194772373_social_urban_city.php

۳- گزارش آمار و عملکرد اداره کل امور آسیب های اجتماعی در سال های ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷

۴- صفوی امان الله، ۱۳۷۵، **تنوریهای انحراف**، مجله رشد علوم اجتماعی

۵- عبدالمهدی محمد، ۱۳۸۱، **آسیب های اجتماعی و روند تحول آن در ایران**، نشر آگه، تهران

۶- لطیفی غلامرضا، ۱۳۸۷، **مدیریت شهری**، نشر موسسه فرهنگی، اطلاع رسانی و مطبوعاتی، چاپ

اول، تهران

۷- منصور جهانگیر، ۱۳۸۴، **قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی**

جمهوری اسلامی ایران، نشر آگه

۸- منصور جهانگیر، ۱۳۸۷، **قوانین و مقررات مربوط به شهر و شهرداری**، نشر دیدار

۹- نارایان، دیپا؛ اِبه، کاترینکا (۱۳۸۳)، **طراحی صندوق های اجتماعی**: مشارکت، تقاضاگرایی و

ظرفیت سازمانی محلی، ترجمه علیرضا کاشانی، وزارت جهاد کشاورزی، مرکز تحقیقات و بررسی

مسائل روستایی، تهران، نشر سروستان

پیوست شماره یک - مستندات قانونی فعالیت مدیریت شهری در حوزه آسیبهای اجتماعی

۱. بند ۵ ماده ۵۶ قانون شهرداری سال ۱۳۰۷: جلوگیری از گدایی و وا داشتن گدایان به کار و توسعه آموزش عمومی.
۲. بند ۵ ماده ۵۵ قانون شهرداری سال ۱۳۷۱: بهینه سازی و سالم سازی محیط شهری و ساماندهی آسیبهای اجتماعی و جلوگیری از تکدی.
۳. مصوبه شورای عالی اداری مورخ ۷۸/۲/۱۵ مشارکت در طرح ساماندهی متکدیان (شناسایی، جذب و تحویل به مراکز نگهداری موقت).
۴. ماده ۹۶ قانون برنامه چهارم توسعه مصوب ۸۳: مشارکت در طرح ساماندهی افراد بی خانمان (راه اندازی و تجهیز گرمخانه، تأمین پرسنل، اعزام تیم سیار به منظور شناسایی و جذب)
۵. ماده ۹۷ قانون برنامه چهارم توسعه مصوب ۸۳: الزام دولت به بهره جویی از مشارکت سازمانهای غیردولتی و تقویت نقش مردم در امر پیشگیری، کنترل و کاهش آسیبهای اجتماعی.
۶. ماده ۹۷ قانون برنامه توسعه مصوب ۸۳: الزام دولت به بهره جویی از مشارکت سازمانهای غیردولتی و تقویت نقش مردم در امر پیشگیری و مبارزه با اعتیاد.
۷. مصوبه هیأت وزیران ۸۴/۵/۳: مشارکت در طرح ساماندهی کودکان خیابانی (تخصیص و تجهیز فضای فیزیکی و تأمین امکانات مورد نیاز ساماندهی).
۸. ماده واحد مصوب بیست و چهارمین جلسه شورای شهر تهران (دوره دوم): الزام شهرداری در شناسایی و جمع آوری بی خانمانها، متکدیان، افراد بی سرپرست و متواری).